

Nakrar hugleiðingar um hvussu sagnorðini *blíva* og *verða* koma fyrri í nútíðar, munnligum føroyskum

The distribution of the two auxiliary verbs blíva and verða in modern spoken Faroese

Majbritt Pauladóttir

Bergshav Management AS, Postboks 8, 4891 Grimstad, Noreg

Email: MPauladottir@hotmail.com; qa@bergshav.com

Úrtak

Sagnorðini *blíva* og *verða*, ið eitt sindur skal verða sagt um her, hava higartil oftast verið mett sum samheiti í føroyskum, og orðið *verða* verður mett sum upprunaligari, við tað at tað er arvorð úr norrønum, og orðið *blíva* verður mett sum óneyðugt tøkuorð úr lágtýskum um danskt. Við føroysku siðvenjuni í sambandi við málreinsan (*purismu*) hevur *blíva* tí ikki verið nógv nýtt í skrivligum føroyskum.

Greinin er skrivað við vón um at kunna seta fram nakrar hugsanir um tey bæði sagnorðini, bæði úr einum nútíðar og einum søguligum málfrøðiligum sjónarhorni, og røtt verður um, hvussu tey koma fyrri í nútíð í munnligum føroyskum. Nýggjar samrøður við føroysk heimildarfólk, tiknar upp í sambandi við Masterritgerð eftir høvundan, eru grundarlagið undir tí, ið verður umrøtt.

Niðurstøðan er, at hóast mótstøðan móti *blíva* hevur verið hørð, so er hetta sagnorð kortini komið inn í talað mál. Serliga áhugavert er, at í innsavnaða tilfarinum er nógv, ið bendir á, at við tíðini er ein merkingarligur (*semantiskur*) munur íkomin, við tað at týðningurin hjá orðinum *blíva* bregður nakað frá týðninginum hjá orðinum *verða*. Hetta verður kannað, og roynt verður við nýggjum dømum at siga nakað um munin teirra millum.

Abstract

This article discusses the distribution of the two auxiliary verbs *blíva* and *verða* in Faroese. The verbs have so far been regarded as synonyms, of which *verða*, making a part of the old Norse lexical inventory, has been considered ‘good language’, whereas *blíva* has been considered an unnecessary loanword from Plattdeutsch. Consequently, *blíva* has not been much used in the written language due to the purist traditions in Faroese.

The article has been written with a view to highlighting the distribution of the two auxiliaries in the present tense in the verbal language. This has been done from a diachronic as well as a synchronic viewpoint. The discussion is based on interviews with native speaking informants that were conducted in connection with the author’s Master’s thesis.

Although the defense has been considerable against *blíva*, the conclusion seems inevitable that the auxiliary has entered the verbal language. However, the distribution of the two verbs in the spoken language seems to reflect a semantic difference, and this distinction is the main focus of this article. In order to be able to discuss the dissimilarities, therefore, the semantic characteristics have been studied grammatically as well as tested in new phrases by reverting to a group of informants that constitutes 10% of the original lot.

1.0 INNGANGUR

1.1 Grundarlag

Sum ofta er, tá málfrøðilig rannsókn verður gjørd, hevur tilfarið, ið varð savnað inn til master-ritgerð hjá undirritaðu, eisini víst seg at hava í sær nógv onnur áhugaverd málslig fyrbrigdi enn tey, ið tá vóru í miðdeplinum. Av tí, at heimildarfólkini sluppu at tosa frítt um tey mál, ið vórðu sett í spurnablaðið til teirra, hendi júst tað, ið Barnes sigur ofta fer at henda, at tey tosaðu: “completely oblivious to the linguistic problems they might be causing or solving” (fulkomiliga leys av teimum málsligu trupulleikum, sum tey kundu rent seg í ella loyst) (Barnes, 2001:12). Við at kanna ljóðfílurnar gjørdist eg varug við eitt frámerki, ið kom fram, tá tey bæði hjálparsagnorðini *blíva* og *verða* vórðu nýtt, og forvitin eftir at fáa meir at vita um, hvussu og hvar tey koma fyri í føroyskum fyri vónandi at koma við eini frágreiðing um hví, tað er komið.

1.2 Stutt um føroysku málsøguna

Sum sammetingarstøði fyri ymiskt av tí, ið verður umrøtt í greinini, skal málsøgan í stuttum verða umrødd her. Norskir víkingar komu til Føroyar í 9. øld og búsettust har sum frælsir menn, seinni komu føroyingar at gjalda skatt til Noreg. Eftir Kalmar-friðin í 1380 gjørdust oyggjarnar, saman við Noregi, ein partur av stórveldinum, og seinri, eftir 1536, ein partur av dansk-norska ríkinum. Sum í Noregi varð málið í Føroyum undir stórum trýsti av donskum tey næstu fleiri 100 árinum, og hetta helt fram við alt vaksandi megi langt inn í 20. øld. Við tjóðskaparrørsluni í 1800-talinum kom málið í miðdepilin til at byggja tjóð og samleika, tó ikki uttan mikið stríð

slapp móðurmálið inn um skúlagátt í 1912. Men ikki fyrr enn í 1937 gjørdist tað undirvísingarmál, men við teirri treyt, at danskt skuldi framvegis lærast “bæði væl og virðiliga”, ein lóggáva, ið framvegis er í gildi (*Heimastýrslógin* § 11). Føroyska málið doyði aldri út, og hevur tí føroyska samfelagið gjøgnum øldir verið eitt serkent (klassiskt) tvímálsligt samfelag, við føroyska málinum í málleivdarstøðu (substratum-støðu), meðan tungumál stýrisharrana var í yvirvaldslutastøðu (superstratum-støðuni). Árinum uttaneftir á føroyska málið hevur verið øtiligt, báði frá yvirvaldslutamálinum (superstratum-málinum) og øðrum grannamálum.

Fram gjøgnum 20. øld hevur føroyskt havt gleðiliga framgongd og vunnið fram á so at siga øllum økjum í samfelagnum. Síðan málið gjørdist skúlamál, er títetur tilfarið av bókmentum vaksið javnt, kanska serliga eftir 1970-árinum. Arbeiðið við málrøkt hevur eisini gingið framá hesi seinastu árinum. Móti aldarmótinum tykist fólk ið at vera meira tilvitað um móðurmálið og støðu tess. Ikki er óhugsandi, at tey heldur vánaligu stjórn málsligu viðurskiftini millum Føroyar og Danmark í 1990-árunum hava gjørt sítt í hesum høpi, men eisini man tilvitanin um ta nógv umrøddu alheimsgerðina og støðuna hjá tungumálinum hjá einari fámentari tjóð hava havt sína ávirkan.

1.3 Eitt sindur um *blíva* í Húsavíkarbrøvnunum

Síðani síðst í 14. øld, tá Føroyar, saman við Noregi, gjørdust partur av danska ríkinum, og heilt fram í 19. øld við tjóðskaparligari veking, er lítið til av skrivligum tilfari á føroyskum. Av tí, sum er til, eru nevnliga

Húsavíkar-brøvini frá 1403 - 1407 eitt tað størsta samanhagandi tekstasavnið, sum gevur eina mynd av føroyska málinum fyrst í 15. øld. Í einum av brøvunum er eitt dømi um *blíva* við sagnarorðinum: "...ok þa bleif hon deydh..." (Thomsen, 1985:44), eitt dømi, ið ofta hevur verið tikið til sum prógv um, at orðið er gamalt í føroyskum. Sambært Markey hevði sagnorðið í hesum formi eina merking, ið svarar til tað enska 'become', t.v.s. ein háttur úr miðal-lágtýskum/miðal-hollendskum 'dot bliven' (Markey, 1969:193).

At orðið er gamalt í føroyskum kann kortini ikki sigast bert við hesum einstaka dømi sum grund. T.d. er orðið ikki tikið upp í íslenska orðatilfeingið, og kortini hevur orðabók Fritzners (1867) *blífa* við í gomlum íslenskum úr 15. øld. Út frá tí, vit í dag vita um undankomu hjá føroyska málinum, kunnu vit siga fyri toluliga vist, at donsk-norsk orð ikki mundu verða tikin inn í málið við ógvusligari ferð ta fyrstu tíðina. Úr øðrum samfeløgum, sum hava málsligt samband, hava vísindaligar kanningar víst, at tørvurin á tøkuorðum ikki fyrst og fremst ger seg galdandi innan bundnu orðaflokkarnar, sum t.d. sagnorð, fyrisetingarorð o.s.fr., men heldur innan frøðiheiti har móttøkumálið sjálvt hevur ikki nóg góð ella als eingi heiti á tí økinum í orðasavni sínum. Tað verður soleiðis at stríða ímóti kendum málførðiligum ástøði at siga, at avleiðingin av málsambandinum millum føroyskt og danskt-norskt varð, at málið frá fyrsta degi tók í seg orð inn í teir bundnu orðaflokkarnar sum eitt nú hjálparsagnorð og bindiliðasagnorð (kopulasagnorð).

Viðvíkjandi miðal-lágtýska 'bliven' í

Norðurlendskum málum finna vit somu hugsan hjá Markey (1969: 192). Vit eiga harumframt at minnast til at bispasetrið í *Kirkjubø* (niðurlagt í 1540) var einasta frá-lærupláss í Føroyum. Antin rithøvundin av *Húsavíkar-brøvunum* hevði lært seg at skriva har ella í Noregi, so var lærumeistari hansara norskur. Tað er tí sannlíkt, at hann hevur tikið orðið við sær haðani, har mál-ávirkan úr bæði donskum og lágtýskum var stór, og har nýtsla av lágtýskum eisini gav samfelagsliga virðing (Markey, 1969:194). Vanligi føroyingurin haraftur ímóti lærði hvørki at skriva ella lesa, og kom tí ikki undir tilíka málsliga ávirkan úr norskum/donskum/lágtýskum. Sostatt verður tað óskilvíst at gera ta niðurstøðu, at sagnorðið *blíva* skuldi vera vanligt tøkuorð í føroyskum longu fyrst í 15. øld.

Eftir hesum at døma er hetta sagnorðið helst komið inn í dagligt talumál so seint sum, tá danska ávirkanin gjørdist ovurstór eftir 1840 við skúlaskyldu fyri øll. Danskt gjørdist tá einasta mál í frálæruni, ja, einasta mál í øllum samskipti í skúlanum.

2.0 Ástøði og Háttaløg

2.1 Ástøði og háttaløg

Tilfarið til greinina er at finna á ljóðfilum av samrøðum við 118 heimildarfólk (umleið 30 tímar), ið vórðu gjørdar í sambandi við ta fyrr umrøddu master-ritgerðina. Rannsóknarbeiðið varð gjørt við bók Milroy & Gordons til málførðikanningar í hond (Milroy, 2003). Tað verkið lýsir málførðilig háttaløg og byggir á viltfevnandi royndir innan samfelagsmálførðiligt arbeiði. Bókin varð fyrst og fremst vald orsakað av áhuga-verdu rannsóknunum hjá Milroy í Belfast,

ið kunnu samanberast við rannsóknina fyri ritgerðina um enska árinid á føroyskt mál.

Háttalagið hevur verið at greina tær 118 samrøðurnar afturum aftur við ongum øðrum í miðdeplinum enn nýtsluni av *blíva* og *verða*, t.v.s., at dømi eru tikin úr samrøðunum fyri at spyrja 12 av heimildarfólkunum (10%) um møguliga merking og góðkenning. Harafturat eru nýggj dømi gjørd við tí sama í hyggju. Dømi og spurningar vórðu send í telduposti, og síðan varð farið afturum aftur við eini telefonsamrøðu. Heimildarfólkini til hesar royndir vórðu vald út frá tí, at tey høvdu víst ritgerðini serligan áhuga og arbeiðnum viðvíkjandi henni, samstundis sum tey buðu seg til at hjálpa, um tørvur skuldi verið seinri.

2.2 Visindalig framseting (tesa)

Við at kanna tilfarið gjølla, sást eitt mynstur at koma fram, ið talar fyri, at heimildarfólkini ikki nýttu sagnorðini tilvildarlíga. Eitt týðiligt mynstur í orðavali hjá heimildarfólkunum millum samnevni kann í summum førum geva eina ábending um, at orðini ikki starva sum samnevni til fulnar, í øðrum førum kann tað hava við málslig samfelagsviðurskipti at gera. Um sama mynstur kemur fram í serliga ólíkum bólkum, kann tað vera hetta, sum ger seg galdandi, at orðini kortini ikki hava sama beinrakna virði. Til nevndu ritgerð gjørdi eitt sjónligt mynstur seg galdandi viðvíkjandi *blíva* og *verða* í øllum bólkum: (a) skúlaungdómur/ vaksni/ eldri, (b) fólk við útbúgving heiman mótvegis fólk við minst fimm ára útbúgving uttanlands, og (c) menn mvs. kvinnum. Tí var helst hugsandi, at tað mundu ikki vera fyrst og fremst samfelagsviðurskipti, ið

gjørdu av, hvat orð tey valdu sær. Kortini kann bert ein gjølligari kanning og útgrein- ing av dømum úr tilfarinum siga okkum meir, og mega dømini roynast saman við nýggjum dømum fyri at vísa, um tað eru merkingarligir (semantiskir) munir sagnorðanna millum, ið ávirka orðavalið.

2.3 Avmarkingar

Sum nevnt omanfyri, skulu kanningarúrslit í nútíðar munnligum føroyskum viðgerast her. Tað er greitt, at higartil hava ongar mongdkanningar verið gjørdar viðvíkjandi hesum báðum orðunum, og hvussu tey koma fyri í føroyskum. (Egið brævaskifti við fólk á *Fróðskaparsetri Føroya* og í *Málnevndini*, apríl 2007.) Av somu orsök er ikki gjørligt at samanbera við onnur kanningarúrslit um sama evni.

Ein samanbering við íslenskt verður heldur ikki gjørd, við tað at *blíva* ikki er tikið inn í íslenska orðatilfeingið, hvørki skrivligt ella munnligt. Jóhanna Barðdal professari við Nordisk institutt á Bergens universiteti vátar hesum í stuttum brævaskifti í mai 2007.

Ástøðiliga kundi eitt merkingarligt frábrigdi millum hesi bæði orðini verið íkomið í ný-norskum, av tí at málið hevur bæði *bli* og *verte* í orðatilfeinginum. Sambært Sandøy professara vita vit kortini einki um, at tilík ymisk merking er til, og tískil verða sagnorðini bæði mett og viðgjørd sum samnevni í ný-norskum. Niðurstøðan verður grundað á tað eftirfylgjandi:

- (i) mállærubøkur og bókmentir, ið lýsa málið, viðgera sagnorðini sum samnevni, sí m.a. Kjell Venås, ið javnmetir ‘bli’ og ‘verte’ (Venås 1967:22).

(ii) í ný-norskum málførum eru vanliga triggir bendingarformar: ein formur við *bli*, ein annar við *verte*, og ein triði við báðum: *bli – blir – vart – vorte*. Í yngri máli eru harafturat aðrar blandingar íkomnar, t.d. *bli – blir – vart – blitt*. (Víst verður á egið brævaskifti við Sandøy professara, Nordisk institutt á Universitetinum í Bergen, april 2007). Eisini Markey lýsir hetta eyka bendingarmynstrið (suppletive paradigm) *bli – blir – vart – vurti*, ið kemur fyri í einum stórum norðurlendskum máløki (Markey, 1969:9 & 157-164).

Sostatt skulu ongar samanberingar verða gjørdar her millum tilveruna hjá hesum báðum sagnorðunum í føroyskum og í hinum norðurlendsku málunum. Viðgerðin skal haraftur ímóti vísa, at hesi bæði orðini ikki eru at rokna sum samnevni í føroyskum nú.

3.0 MÁLFRØÐILIG FRÁGREIÐSLA

3.1 *Varandi tíð mótvegis varandi leiti (Durativ Tid vs. Durativt Aspekt)*

Sambært Crystal verður stutt tikið við, at málførðingar nú greina VARANDI GERÐ (DURATIV AKTIONSBART) sum LEITI (ASPEKT) og ikki sum TÍÐ “because of the complex interaction of durational, completive and temporal features of meaning involved” (“orsakað av fløkta samspælinum millum varandi, fullfíggaðum og tíðarsettum merkningarbrigdum í teimum”) (Crystal, 1997: 89).

Hetta sjónarmið byggir á Roman Jakobson's lýsing av LEITI sum “the narrated event itself without involving its participants and without reference to the speech event” (“frásøgutíðburðurin uttan íblanding av lutakarum og uttan tilvísing til talutilburðin”) (Jakobson, 1957:493, endurgivið hjá Friedrich, 1974:2). Friedrich vísir á, at Jakobson

skilir millum LEITI og TÍÐ, av tí at TÍÐ má lýsast við tilvísing til talutilburðin (Ibid, 1974:3). Nútíðar málførði skilir sostatt millum TÍÐ, sum er sagnorða tíð (tempus) merkt bendingarformliga (morfologiskt) (og av tí bert tvær tíðir í føroyskum eins og í øðrum germanskum málum, *nútið og tá-tíð*), og millum LEITI, sosum tær ‘løtुकendu’/‘fullfíggaðu’ (‘perfektive’/kompletive’) og ‘áhaldnu’/‘varandi’ (‘progressive’/‘durative’) gerðir (aksjonsarter). Í greinini skal hetta sjónarmið verða fylgt við, at varandi gerð (durativ aktionsart) verður viðgjørd sum LEITI (ASPEKT), ikki sum TÍÐ.

3.2 *Leiti mótvegis gerð (Aspekt vs. Aksjonsart)*

Bókmentir viðvíkjandi LEITI (ASPEKT) í germansku málunum fevna vítt. Nevnast kunnu Poutsma (1926), Verkuyll (1972), Thorell (1973), Friedrich (1974), Comrie (1976), Mourelatos (1978) og Brinton (1988), sum leitað hefur verið til viðvíkjandi ástøði til greinina.

Sambært Verkuyll varð leiti (aspekt) fyrst í 20. øld viðgjørt á ein heldur fløktan hátt yrkorðafrøðiliga (terminologisk), og Verkuyll sigur, at av hesum gjørdist nógv ógreiði burturúr við veikum skilmarkingum (definisjoner) (Verkuyll, 1972:6). Frøðiliga markið millum LEITI og GERÐ er lutfalsliga nýtt. T.d. man Poutsma hugsa um leiti sum íborið (inherent) í sagnorðinum, tá hann sigur, at “the normal aspect of the verb is often modified or even utterly changed by the context” (“regluliga sagnorðaleiti verður ofta avmarkað ella enntá heilt broytt av samtekstinum”) (Poutsma, 1926:291).

Poutsma tekur upp í orðingina ‘context’ bæði mállæru bólkar (grammatiskar kategorier), solum tíðir og formar av sagnorðunum, umframt hjáorð, sambindingarorð, fyrisetingarorð og -setningsliðir, ávirki, for- og eftirskoyti, hjálpar- og bindiliðasagnorð.

Hjá Mourelatos eru seks viðurskifti galdandi fyri heildarmerkingina av leiti: (1) íborna merkingin av sagnorðinum, (2) próvgrundin fyri sagnorðinum, t.v.s. grundliður og ávirki (um nakað/nøkur er/u), (3) møguligir hjáliðir, (4) leiti, (5) sagnorðatíðin sum skeið (t.d. núliðin tíð) og (6) sagnorðatíðin í sjálvum sær; tátíð, nútíð og framtíð (Mourelatos, 1978:421).

Sambært Comrie vil hugtakið LEITI regluliga vera ein tilvísing, avmarkað til “particular grammatical categories in individual languages that correspond in content to the semantic aspectual distinctions drawn” (“serstakar mállæru bólkar í einstøkum málum, ið samsvara innihaldsliga við leitis skilmarkingum”) (Comrie, 1976:7). Comrie sigur, at ‘ein standur’ (enskt: ‘state’) er varandi. Hetta hevur við sær, at í málum, har til ber at hava serliga bendingarformliga merking av varandi leiti, vilja ávís sagnorð, sum siga frá einum standi, verða ósambærilig við tað bendingarformliga merkta leitið. (Comrie, 1976:35-40). Frágreiðslan hjá Comrie, ið verður gjørd á tvørmásligum grundarlagi, setur upp í talvu fylgjandi leitismótstøður: Løtukend, liður gerð mvs. áhaldandi, óliður gerð (perfektiv vs. imperfektiv). Undir áhaldandi (imperfektiv): Vanabundið mvs. framhaldandi (har hann ger mun millum vana og endurtøku). Undir framhaldi: Ikki-framburður mvs. framburði (Ibid, 1976:25).

Framburður (‘progressive’) verður tá ein bólkur undir framhaldinum (sí eisini Ibid, 1976:12) Við dømum úr russiskum sigur hann víðari, at ‘tað varandi’ bert hevur við sær at støðan varir eina tíð, og ikki at hon neyðturviliga er ‘óliður’. Hetta er so tí, at sambært Comrie, er tað øvuta av ‘varandi’ hitt ‘stundvísa’(‘punktuella’) (Ibid, 1976: 41-42). Frágreiðsla Comries av ‘fjarum’ (‘teliskum’) og ‘óendaligum’ (ateliskum) sagnorðum er helst tað mest nágreiniliga, hesin lesarin hevur sæð. Kortini tykist bólking hansara í staklutir við málførðiliga partvist lítið nýttum frøðiorðatilfari (t.d. ‘Vani’, fyri frágreiðslu sí blaðsíðu 26-30) nóg so torfør, í hvussu er fyri hesa grein, hvørs endamál er at lýsa, hvussu *blíva* og *verða* koma fyri í munnligum føroyskum, og av tí síggja merkingarliga munin teirra millum. Av hesi orsök verður bert í einstøkum føri víst til Comrie.

Í fyrstu syftu ger Friedrich mun millum ‘tað sum liggur í’ sagnorðinum og leiti, framborið gjøgnum málkerviligar luteindir: [...] all languages have some kind of lexical aspect, involving secondary implications of the inherent meanings of verbal roots. Equally universal are the kinds of synthetic aspect that derive from the interaction of the inherent features of verbs and the features inherent in adverbs, prepositional phrases, and so forth (Friedrich, 1974:1).

(øll mál hava okkurt slag av orðatilfeingis leiti, íroknað óbeinleiðis hjátýðningar av íbornu merkingini av sagnorðarótum. Líka alheimslig eru tey sambindandi leiti, ið stava frá samspælinum millum tað, sum liggur í sagnorðum og tað, sum liggur í hjáorðum, fyrisetingarliðum o.s.fr.)

Friedrich steðgar ikki við hesum báðum,

men fer víðari og nýtir frøðiheiti ‘avleiðslu-
 evnislýsing’. Sambært Friedrich so eru “øll
 tøk háttaløg” viðvíkjandi leiti nýtt til fulnar
 í homeriskum grikskum:

[...] the inherent-radical (i.e., inherent features
 of roots), the derivational-thematic (features of
 themes such as the aorist), and finally the
 adverbial-compositional (involving interplay
 between verbs and adverbs) (Ibid, 1974:5);
 (tað upprunaligt íborna (t.e. tað, sum liggur í rót
 eyðkennum), avleiðslu-evnislýsingin (evnis-
 eyðkenni sosomeg grikski tátíðarformuirm aorist)
 og at enda hjáorða-samansetingarliðir (íroknað
 samspæl millum sagnorð og hjáorð))

Hann sigur, at djúpa merkingin í sagnorð-
 inum verður avgjørd av rúmi ella øðrum
 mongdar (kvantitet) sermerkjum í viðkom-
 andi setningi. Hesi kunnu so forða fyri vali
 av einum sagnorði í mun til eitt annað
 vegna tað, at íborna eðli ella tæri (kvalitet)
 hjá tí hevur eitt serligt leiti. (Ibid, 1974:8).
 Hetta tykist vera sama niðurstøða sum hjá
 Comrie.

Brinton tykist at vera uppafstur greiðari í
 sínum sjónarmiði, tá hann sigur, at sín á-
 millum ávirkan millum tað íborna í sagn-
 orðinum og leitismerki hava týðning fyri
 heildarmerkingina (Brinton, 1988:38). Við-
 víkjandi muninum millum LEITI (ASPEKT) og
 GERÐ (AKTIONSART), verður her valt at fylgja
 sjónarmiðinum hjá Brinton:

Aspect is grammatical because [...] it is expres-
 sed by verbal inflectional morphology and peri-
 phrases, aktionsart by the lexical meaning of
 verbs and verbal derivational morphology. As-
 pect is the subjective because the speaker choo-
 ses a particular viewpoint, whereas aktionsart,
 since it concerns the given nature of the event
 and not the perspective of the speaker, is objec-
 tive. Aktionsart is the character of the situation
 named by the verb. (Brinton, 1988:3).

(Leiti er mállærufrøði, tí ... tað verður framborið
 av sagnorða bendingarligari formlæru og um-
 orðingum, gerð av orðatílfingis merking av
 sagnorðum og sagnorða avleiðslu bendingar-
 formlæru. Leiti er grundliðurin, tí tann talandi
 velur eitt serstakt sjónarmið, meðan gerð, við
 tað at hon viðvíkur tí, sum tilburðurin ber í sær,
 og ikki sjónarhorninum hjá tí talandi, er ávirki.
 Gerð er stødueyðkenni, ið verður nevnt av
 sagnorðinum.)

Eisini Thorell (1973:120) nýtir somu frøði-
 heiti sum Brinton og ger sama skilnað mill-
 um gerð og leiti:

Ett verbs aktionssätt anger skeendets karaktär i
 och för sig [...]. Aspekt anger den syn-vinkel ur
 vilken den talande betraktar det av verbet
 uttrykta skeendet [...].

(Gerðini hjá einum sagnorði lýsir eyðkenni í
 tilburðinum ... Leiti lýsir sjónarhorni úr hvørj-
 um tann talandi eygleiðir tann av sagnorðinum
 framborna tilburðin...)

Við hesum skilnaði er GERÐ tann íborni
 eginleikin í sagnorðagerðini, meðan LEITI
 kann verða lagt afturat gjøgnum orðakervið
 ella setningsbygnaðin. Hetta síðstnevnda
 merkir, at leiti verður tengt at grundliðinum
 við tað, at tann, sum nýtir málið, velur leiti.

3.3 *Varandi leiti mvs. framsóknum leiti* *(Durativt vs. Progressivt Aspekt)*

Skilnaðurin millum tað framsókna (‘pro-
 gressiva’) og tað varandi (‘durativa’) leiti er
 uppafstur eitt annað evni innan málfrøði við
 miklum orðadrátti. Denison sigur seg nýta
 heitið framsøkin (PROGRESSIV) afturhald-
 andi (‘hesitantly’), og vísur á Visser, ið
 heldur vil nýta hin meir uttanveltaða, víðk-
 aða formin (‘expanded form’) (Denison,
 1993:371).

Brinton sigur, at óskilið viðvíkjandi merkingini av frøðiheitinum framsøkin kemur av nýtsluni av heitinum varandi, sum hann heldur vera eitt gerðar frøðiorð, ið vísir til eitt tíðartengt sermerki av einari støðu (“an aktionsart term referring to an inherent temporal feature of a situation”). Hann vil sostatt heldur hava framsøkin enn varandi (Brinton, 1988:9). Av tí, at Brinton nýtur frøðiheitið framsøkin í samband við enska formin avmarkað ella sagnháttar sagnorð (finit verb) + *-ing* verður her valt at fylgja Jeffrei Henriksen, ið hevur umsett DURATIV til *varandi gerð* (Henriksen, 2003:175). Lýsing av ymiskum slag av GERÐ í føroyskum er at finna hjá Henriksen, 2000:44-47, og fevnir hann millum annað um byrjanar- (ingressiv), endurtakandi (iterativ), endandi (egressiv) og fullførd (resultativ) GERÐ.

3.4 *Stutt um endurtakandi gerð* (Iterativ)

Tað, sum liggur í Iterativ, liggur í føroyska heitinum ENDURTAKANDI GERÐ. Umframt at vísa til Henriksen 2000:44-47, skal stutt skoytast uppí, hvussu endurtakandi gerð stundum kann lýsast sum varandi gerð. Aftur verður víst til Brinton, sum sigur, at (ávirkanin av tí framsókna við einum vana er at myndbera vanan, sum ikki er framhaldandi, *sum um* hann var framhaldandi) “[...] the effect of the progressive with a habit is to portray the habit, which is not continuous, *as if* continuous” (Brinton, 1988: 41). Á hendan hátt førir Brinton prógv fyri, at ‘stundvís gerð’ (punktuell), ið verður endurtikin, kann skiljast sum áhaldandi við at endurtikna gerðin verður fram-

borðin sum báði títt og reglulig, tað vil siga, at endurtøkan í sjálvum sær verður til áhald. Á hesum grundarlagið skal í greinini fyrst prógv fyri, at tann talandi, við at nýta varandi leiti, í summum førum gevur endurtakandi gerðum eina merking av framhaldi fyri at lýsa nakað sum líkist áhaldi ella varandi støðu.

3.5 *Stutt um broytingarsagnorð (Inkoativ)*

Eins og omanfyri, liggur merkingin í Inkoativ í føroyska heitinum BROYTINGARSAGNORÐ. Hesi sagnorð siga frá umskifting, antin broytingin fer skjótt fram, ella hon er ein gongd, ið varir eina tíð. Dømi eru tey formfrøðiliga tillagaðu sagnorðini ‘hvítna,’ ‘sortna,’ ‘blikna,’ ‘fitna,’ ‘klænka,’ o.s.fr.

Henriksen hevur tvær merkingar fyri ‘incoativ’; BROYTINGARSAGNORÐ OG BYRJANARSAGNORÐ (Henriksen, 2003:216). Í hesi grein verður BROYTINGARSAGNORÐ valt framum fyri ‘incoativ’ av tí, at ‘ingressiv’ helst er tað, ið liggur í heitinum BYRJANARSAGNORÐ.

4.0 FRAMLØGA

4.1 *Starvsskipanar politikkur*

4.1.1 *Sannroyndir um hugburð til sagnorðið Blíva í føroyskum*

Siðvenja hevur verið, at føroyskir rithøvundar og blaðfólk nýta ikki *blíva* í framsøgnum. Hagtøl í mars 2006 úr tekstabankanum hjá *Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetri Føroya* vátta hetta. Har vórðu 102.898 dømi at finna við *verða* mótvegis 3.133 við *blíva* (allir formar). Um somu tíð varð eitt leit gjørt í google á fo-heimasíðum, og var úrslitið á alnótini eins týðiligt og tað fyrra: 232.331 dømi við *verða* mótvegis

5.795 við *blíva*. Hetta má sigast at vera áhugavert, tá hugsað verður um, at ein stórus partur av tilfarinum á alnótini man vera óformligt mál.

Av heimildarfólkunum til nevndu mast-er-ritgerð vóru fleiri, ið søgdu seg ‘aldri’ nýta *blíva* í skrivligum. Hjá J. H. Winther Poulsen, hvørs greinir og skriv javnan verða víst til í somu ritgerð, tykist sagnorðið ikki vera at finna.

Hjá Lockwood læra vit, at: “in ordinary speech and sometimes in writing, the literary forms of *verða* are replaced by *blíva*” (í talumáli og viðhvørt í skrivligum eru form- ar av *verða* útskiftir við *blíva*) (Lockwood, 1977:75). Ikki er heilt greitt, hvat Lockwood sipar til við ‘literary forms’, men hugsast kann, at tað í munnligum munnu vera lítið nýttu tátíðarformarnir, ið ljóðliga ikki kunnu skiljast frá bindiliðasagnorðin- um *vera*.

4.1.2 *Starvsskipanar fyrimyndir mótvegis kanningarúrslitum*

Hagtøl úr tilfarinum til ritgerðina vísa ann- an vegin, at *blíva* er lítið brúkt millum tey yngru samanborið við bólkin av eldri heim- ildarfólkum. Hin vegin er eisini funnin lægri títtleiki av *verða* í sama bólki. Ein út- legging, ið byggir á ávirkan í skúlanum og úr bókmentum annars tykist sostatt heldur einföld. Eitt væl eydnað úrslit átti at víst at *verða* var meir í nýtslu í øllum sagnorða- tíðunum, ikki bert nútíð. Tá hetta kortini vísir seg ikki at vera so í talaðum málið, mugu aðrar orsökir vera at finna. T.d. kann hugsast, at onnur sagnorð og aðrir hættir verða nýttir fyri at siga tað sama. Samlað

frávera av *verða* í tátíð er allarhelst ein fylgja av, at *verða* og *vera* gerast samljóð, 2. persónur í eintali undantikin. Eisini hesin síðstnevndi munurin er í ferð við at fara í fleiri staðbundnum málførum (sí Lockwood sum víst á omanfyri):

NÚTÍÐ:	TÁTÍÐ:
VERA: eri/ert/er/eru /	var/var(t)/var/vóru
VERÐA: verði/verður/verður/verða/	varð/varð/varð/vórðu

Mrk.: av tí at *ð* er er uttan ljóð í dømnum, er munur bert í skrivliga málinum.

Tey 12 heimildarfólkini til hesa greinina vóru á einum máli um, at *verða* í tátíð ger, at málið verður formligt, viðhvørt háfloygt. Tað kann hava áhuga, at hetta er ein øvut athygging enn tann, ið Markey hevur í rann- sóknum sínum um hesi bæði sagnorðini í svenskum, har heimildarfólk søgdu ‘blíva’ at vera formligt mál, meðan ‘varda’ segðist at vera bygdasligt, ella ‘provinsielt’ (Mark- ey, 1969:27). Vit vita kortini, at hóast tað í føroyskum tykist vera siðvenja at skifta *blíva* út við *verða* í tátíð, er tað ikki einasta loysn. Fyri at sleppa undan at nýta *blíva* í skrivligum kann sama sigast við umskriv- ing. T.d. kann sagnorðið, um tað stendur við broytingarsagnorðamerking, (inkoativ) skiftast út við *gerast*:

(aa) Tá ~~bleiv~~ hann illur → tá gjørdist hann illur
 = tá varð hann illur

Flestu heimildarfólk settu fram hugsan um at ‘gott’ skrivligt mál sjáldan fæst við bert at skifta eitt orð út sum her, tó, at fyri stuttar setningar, sum hesin, kan tað afturbenda (refleksiva) *gerast* tykjast at gera meir og

meir um seg í skrivliga málinum. Har ein einföld broyting sum hendan ikki er loysnin, krevur ‘gott føroyskt’, at vit umskriva setningin t.d. soleiðis:

(bb) Tá ~~bleiv~~ hann ~~sjokkeraður~~

→Av hesum skelkaðist hann illa /
Tá gjordist hann bilsin / etc.

Í talaða málinum er tað kortini ikki altíð, hetta virkar. Talan er knapplig og kemur av sær sjálvum, og tann, sum talar hevur ikki sama móguleika at rætta málið, sum tá tað verður skrivað.

Venås undrast yvir, at ‘verte’ (av norrøna ‘verða’) hvarv úr ný-norsku málførunum, tá tað varð trokað burtur av ‘blífa’ og/ella ‘bida’, eftir sum sagnorðið hóast alt má hava havt “ein ovleg viktig grammatisk funksjon og følgjeleg har vore sær sers frekvent” (Venås, 1967:149). Hann kemur til ta niðurstøðu, at tað má hava verið “lydvoksteren som har vore den viktigaste årsaka til at *verte* mange stader var mindre brukande, og såleis ikkje vart tevført andsynes andre verb” (Ibid. 1967:149). Eisini Markey gevur umleið somu grundgeving um somu tilgongd í svenskum (Markey, 1969: 191-192).

Henda sama niðurstøða man óivað vera viðkomandi viðvíkjandi *verða* í nútíðar føroyskum. Harumframt kann hugsast, at um aðrir framburðarhættir í tátíð verða tiknir fram um *verða* í skrivliga málinum fyri at tryggja greidleika, kann hetta føra til, at sagnorðið við tíðini er á veg út úr málinum, ella, at tað fyri eina tíð hevur serliga merking, og tí einahelst verður at finna í serligum høpi. Eitt fyrbrigdi, sum kann tala ímóti

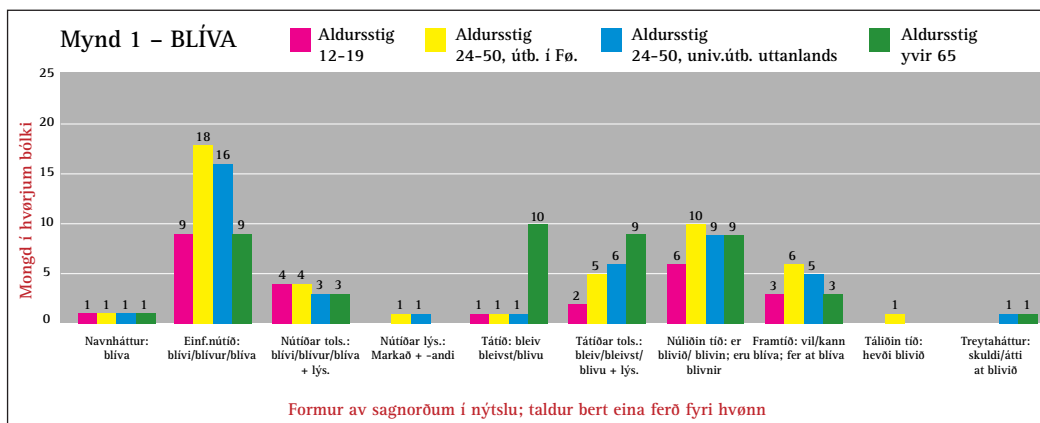
tílikari íkomu í fyrsta umfari, kann vera, at tað í føroyskum framvegis er ikki samanfall millum eintals- og fleirtalsformin av hesum sagnorðinum. Hettar seinasta sigst hjá Falk & Torp (1900) at hava verið ein týðandi orsök til at ‘varda’ varð trokkað burtur av ‘blíva’ (endurgivið hjá Markey, 1969:7). Hóast hetta er so, vil áriníð uttaneftir, báði úr donskum og enskum, óivað verða týðandi fyri støðuna fyri framman.

4.2. *Nøkur orð um, hvussu blíva og verða koma fyri í tilfarinum*

Samanborið við skrivliga tilfarið á *Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetri Føroya* vísa hagtølini frá teim 118 fyrrnevndu samrøðunum eina aðra prosentvísa útbreiðslu. Tá talt varð upp, vísti úrslitið 161 dømi við *blíva* og 149 við *verða*. Ritmyndin byggir á, at bert eitt dømi av hvørjari tíð av sagnorðinum er talt upp fyri hvørt heimildarfólk. Hetta vil siga, at um sama tíðin varð nýtt fleiri ferðir av sama heimildarfólki, varð tað kortini bert talt sum eitt dømi (sí fylgiskjal 1).

4.2.1 *Nútíðar tolsøgn – varandi leiti (Presens passiv – durativt aspekt)*

Bert í nútíð er nóg mikið av tilfari til staðar at geva nógv dømi til greining av úrslitum og viðgerð av orsökum til útbreiðsluna av sagnorðinum og merking teirra. Av somu orsök verður úrdráttur úr hesi tíðini. Greiningin vísir, at tað í føroyskum er *verða* – og ikki *blíva* – ið tekur plássíð hjá avmarkaða sagnorðinum, tá sagt verður frá støðu ella varandi umstøðum. At *verða* so týðiliga verður valt fram um *blíva* í leitinum

VARANDI GERÐ, hevur reist spurningin, um tað kann hugsast, at tey bæði sagnorðini ikki hava heilt somu merking.

4.2.2 Einföld nútið (*Enkel presens*)

Hvussu *blíva* og *verða* koma fyrri í einfaldari nútið kann sigast at vera heilt javnt, allir bólkar sæð undir einum. Við týðiligu útbreiðsluni í nútiðar tolsøgn sum grundarlag, skulu dømi í einfaldari nútið verða kannað nágreiniliga fyrri at greina, um merkingarmunur kann vera til staðar. Vit fáa at síggja, at sundurgreiningin styðjar málfrøðiliga upphaldið, at merkingarmunur er at finna millum bæði sagnorðini.

4.2.3 Nútiðar lýsingarháttur (*sagnarnavnorð / gerundium*)

Dømini í nútiðar lýsingarhátti eru so fá sum fyra, tvey við *blíva* og tvey við *verða*, og er grundarlagið tí ikki nóg mikið til at lýsa útbreiðslu og móguliga merking. Hetta økið verður tí ikki umrøtt her.

4.2.4 Tátið og tátiðar tolsøgn (*Preteritum og preteritum passiv*)

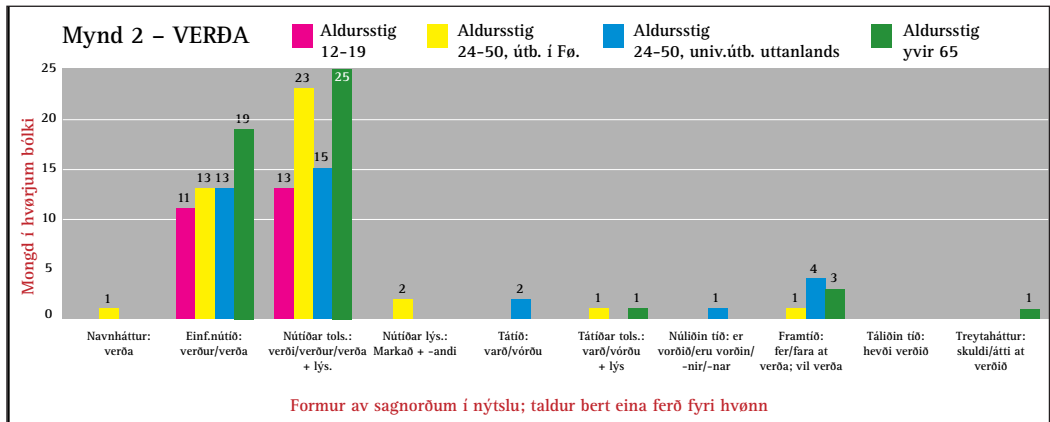
Tilfarið í tátið verður ikki viðgjørt her. Úrslitið verður kortini víst í ritlýsingini (eins og hinar tíðirnar) sum framsøgn fyrri umrøðu av málsligari ávirkan og tí, ið kann hugsast at liggja fyrri framman. Viðvíkjandi málsligari ávirkan hava vit annan vegin ávirkan í skúlanum við málreinsandi (puristiskari) kós, ið hin vegin stendur í andstöðu til nútiðar árinuð úr øðrum málum, t.d. donskum og enskum.

4.3 Ritlýsing av tilfarinum

Úrslitið av teljingini sambært hátti umrøddur í nummar 4.2 omanfyri gevur ritmynd sum sýnt ávikavist í Mynd 1 fyrri *blíva*, og Mynd 2 fyrri *verða*.

Í stuttum sýna ritmyndirnar:

- ✓ Eyðsýnlig miðsavnan av *verða* í nútið, bæði í einfaldari tíð og tolsøgn,
- ✓ Jøvn útbreiðsla millum sagnorðini í einfaldari nútið,
- ✓ Í tátið, bæði einfaldari og tolsøgn, tykist *blíva* mest natúrligt, tá tað stendur millum hesi bæði sagnorðini.

5.0 VIÐGERÐ

5.1 Tilfarið í nútíðar tolsøgn (Presens Passiv)

Framløga av hesum forminum, sum í roynd og veru er varandi leiti, skal gerast við setningi Nr. 6 úr Mynd 3 sum dømi:

(Nr. 6) ...man skal ikki fara frá teimum vanligu orðunum, sum verða brúkt í skriftmálinum....

Vit síggja, at her er einki gerðarsagnorð, hjáliður ella annar varandi tilfarsliður í eykasetninginum, ið lýsir varandi gerð. Av teim trimum leitisbólkunum hjá Friedrich hava vit eyðsæð her bólkinn, ið hann rópar ‘grundleggjandi’, av tí at leiti er “overtly marked in the morphology”. Hetta er so, tí at í setninginum finna vit, hvørki gerðarsagnorð ella hjáorðaliðir, ið geva ‘samanseting’ (t.v.s. adverbial-compositional). Hetta merkir, at her er eingin “interaction between the features in the verb and peripheral, adverbial elements” (sín ámillum ávirkan millum sermerki í sagnorðinum og týðningarlitlar, hjáliða luteindir) (Friedrich, 1974:37), ið avgera leiti, sum í hesum døminum er varandi gerð. Við hesum sum

grundarlag fara vit at hyggja at tí, ið kann hugsast at liggja í sagnorðinum *verða*.

At varandi leiti kemur av nútíðar tolsøgn, er ikki í sjálvum sær sermerkt fyri føroyskt. Sama er galdandi fyri norðurlandsku málini yvirhøvur av tí, at formurin sigur frá tí ófullfíggaða, og lýsingin skilvíst strekkir seg báði aftureftir og frameftir í mun til nútíðarsjónarhornið. Tað er soleiðis ikki formurin, ið hevur áhuga, men tað, at *verða* so týðiliga verður valt fram um *blíva* fyri at málbera varandi støðu. Tað er millum annað henda sannroynd, ið leggur grundarlagið fyri hugleiðingum um merkingarligan skilnað millum tey bæði sagnorðini.

Mynd 3 niðanfyrir sýnir nøkur dømi úr tilfarinum, ið liggur til grund fyri ritmyndirnar omanfyri:

Um vit greina sundur setning Nr. 1 kann neyvan *verða* sagt, at heimildarfólkið (ið svarar upp á spurningin um, hvussu føroyskt eigur at verða tosað) málber eina vón um, at “*tað verður tosað so føroyskt sum nú*, men at tað kann væl broytast við tíðini”. Heldur ikki kann sigast, at heimildarfólkið aftan fyri Nr. 8 (í einum orðaskifti um

<i>Verða</i>	<i>Blíva</i>
Nr 1 ...telduspøl verða mest gjord á enskum máli...	Nr 12 ...eg trúgvi, tey eldru blíva eisini ávirk-aði av sjónvarpinum
Nr 2 ...at tað verður tosað so føroyskt sum nú...	Nr 13 ...sum ikki blíva aksepteraði ...
Nr 3 ...ja, so verður flogið ella sigt ...	Nr 14 ...tá blívi eg eitt sindur sjokkeraður ...
Nr 4 ...ikki ein setningur verður byrjaður í tosi nú uttan at...	Nr 15 ...at tey ikki blíva forbronglaði og um-sett til føroyskt...
Nr 5 ...eplini sum verða dyrkaði í Føroy-um...	Nr 16 ...ger man tað, at tey blíva irriteraði inn á...
Nr 6 ...man skal ikki fara frá teimum vanligu orðunum, sum verða brúkt í skriftmál-inum...	Nr 17 ...summi blíva provokeraði av...
Nr 7 ...tað verður kjakast aftur og fram...	Nr 18 ...at vit blíva isoleraði ...
Nr 8 ...tað verður meir skipað ...	Nr 19 ...tey blíva uppförstraði við tí í skúlan-um ..
Nr 9 ...ov nógv tíð verður brúkt til teldur og sjónvarp...	Nr 20 ...líka mikið um hann blívu keyptur ...
Nr 10 ...í samband við ferðavinnuna verður nógv tosað um at...	Nr 21 ...summi orð sum blíva gjord ...
Nr 11 ...eg haldi ikki, tað verður nógv ferðast til útoyggjar...	Nr 22 ...tey blíva ikki so nógv brúkt ...

Mynd 3. Av tí, at varandi gerð er í miðdeplinum, skal ikki verða viðgjørt, um lýsingarháttur eigur at vera lýstur at hava sagnorða- ella lýsingarorðavirði. Kortini verður víst til tilvísing Markeys til Lindroth (1906), ið sigur, at vaksandi lýsingaorðavirki á lýsingarháttin var tengt at tørvinum fyri ‘blíva’ fyri orðingar í tolsøgn (Markey, 1969:7). Tað hevur áhuga her, at sambandið TÍÐ/LEITI hjá Lindroth verður hildið at hava ávirkað gongdina í norðurlenskum viðvíkjandi merking av ‘blíva’, og skal henda grein lýsa aðra gongd í føroyskum.

barnaítróttin) heldur, at “*tað verður meir skipað*, sum nú er, men, at tað fer ikki at halda á”. Líka skeivt verður at siga, at heimildarfólkið aftan fyri Nr. 9 (í hugsan síni um ítriv hjá børnum) hevur ætlað sær at siga, at “*ov nógv tíð verður brúkt til teld-*

ur og sjónvarp, sum nú er, men, at hetta fer skjótt at batna”! Eisini í Nr. 3 (ið er svar upp á spurning um atkomu-møguleikar til Mykines) málber røðarin nakað um eina áhaldandi støðu, sum er og sum vil halda á frameftir: nevnliga sannroyndin um, at

farast kann út hagar bæði luft- og sjóvegis. Hinvegin er Nr. 1 eitt, ið heldur meir kjak kann standast av. Lítandi á part 3.4 niðanfyri, skal ávísast, at røðarin við at nýta formin, ið merkir ENDURTAKANDI GERÐ her vil sýna eitt slag av áhaldi í endurtiknu gerðini, ið kann samanberast við stöðu. Við øðrum orðum kann sigast, at røðarin lýsir eina áhaldandi stöðu. Longur frammi í samrøðuni sigur røðarin seg ørkymlast um fylgjurnar av hesi stöðu, t.v.s. tí harða og óvælkonna árinu á móðurmálið úr enskum vegna mongdini av enskum ravtøkniligum tilfari, ið boðið verður børnunum.

Við at greina sundur dømini høgrumegin í talvuni, eru tað Nr. 12, 18, 19 og 22 við *blíva*, sum avmarka sagnorð, ið kunnu sigast at vera varandi gerð sambært tí, ið her verður viðgjørt. Nr. 12 snúði seg um málsliga árinu úr sjónvarpsrásunum, ið má sigast at áverka flest øll, eldri sum yngri. Nr. 19 snúði seg um nútíðar frálæru í skúlanum, meðan Nr. 18 og 22 var tos um nýggjyrði. Nr. 21, við lýsingarhátti av *gera*, er ENDURTAKANDI GERÐ. Tað er ikki óvist, um setningurin kann hava somu merking sum Nr. 1, tað vil siga, at vit hava at gera við eitt slag av áhaldi í endurtiknu gerðini. Hetta er kortini langt frá eyðsýnt. Ein møguligur ‘streymur’ av nýggjyrðum vil neyvan fara at koma í somu mongd, so at samanberast kann við framleiðslu og útvarping av enskum tilfarið, t.d. filmar, tónleikur, sjónvarpstættir, ravtøknilig spøl og annað, ið floymur inn á marknaðin.

Dømi Nr. 14 og 17, og Nr. 20 ið snúðu seg ávikavíst um val av málføri og keyp av vøru, eiga at kunna greinast sum ENDURTAKANDI GERÐ, kortini uttan leiti av VARANDI

GERÐ. Í Nr. 14 sigur heimildarfólkið seg at vera ‘sjokkeraður,’ tá onnur velja at koyra danismur og altjóða orð burtur (dømi var ‘elifantur’). Tað er kortini heldur ivasamt, um hetta er ein áhaldandi stöða, so at hann er at finna í eini áhaldandi ‘sjokk-stöðu’ eins og stöðan, ið verður lýst í samband við Nr. 1. Nr. 13 og 15 verða greinað sundur at vera endandi gerð. Heimildarfólkini tosa um avbjóðingar hjá teimum, ið fáast við orðagerð, og verður sagt ávikavíst, at orðini ofta “*ikki blíva aksepterað(i)*“, og at “*tey ikki mugu blíva forbronglað og umsett til føroyskt*“.

Viðvíkjandi nýtsluni av *blíva*, samanborið við *verða* í nútíðar tolsøgn, er vert at leggja tey fylgandi veruligu viðurskifti til merkis:

- Bert 14 av tilsamans 118 heimildarfólkum nýttu *blíva* í hesum forminum. Av hesum 14 eru so 11 dømi tikin við í Mynd 3 og viðgjörd omanfyri. (Tilfarið niðanfyri vísir, at hini trý eru dømi við trimum av somu sagnorðunum í lýsingarhátti, sum eru við í Mynd 3, og eru tey tí heldur ikki tikin við);
- Viðvíkjandi *blíva* í hesum forminum eru bert fyra dømi, ið kunnu lýsast sum VARANDI GERÐ;
- Eins og lýst omanfyri, er ein partur av sagnorðunum í lýsingarhátti í hesum 11 dømunum lænt orð, sum t.d. *akseptera*, *sjokkera*, *irritera*, *provokera*, *isolera*;
- Hin vegin, viðvíkjandi dømunum við *verða*, sýnir úrvalið í Mynd. 3 (og eisini í tilfarinum) at sagnorðið, ið fylgir í lýsingarhátti, so at siga altíð er eitt orð úr føroyska orðatilfeinginum. Í roynd og veru var so, at lænta orðið *dyrka* var einsamalt millum øll 149 dømini.

Tað er tí orsök til at spyrja, um nýtsla av læntum orðum í lýsingarhátti man ávirka, hvat tey 14 heimildarfólkini velja sum avmarkað sagnorð (finit verbum), tá tað stend-

<i>Verða</i>	<i>Blíva</i>
Nr 1 ... <i>tað verður</i> betri alla tíðina...	Nr 11 ...men <i>tað</i> trúgvi eg blívur minni, og <i>tað blívur</i> meir og meir ensk ávirkan...
Nr 2 ... <i>tað verður</i> samband millum Eystur-oyinna og Norðuroyggjar...	Nr 12so <i>verður</i> tann bendingin... - tá blívur <i>tað</i> ein fløkja...
Nr 3 ... <i>tað verður</i> sjáldan longri enn Danmark ...	Nr 13 ...tá teir so blíva størri.....
Nr 4 ...viss**) vit alla tíðina fara at tosa.. ehm... blanda, <i>verður</i> <i>tað</i> ikki <i>tað</i> føroyskt longur...	Nr 14 ...tá tey so blíva gomul nok...
Nr 5 ... <i>tað verður</i> antin við flogfari ella við báti...	Nr 15 ...sum ikki fer við teimum tá tey blíva eldri...
Nr 6 ... <i>tað verður</i> <i>tað</i> enska málið, sum kemur at dominera..	Nr 16 ...kanska tá man blívur eldri...
Nr 7 ...ja, eg haldi, <i>tað verður</i> meir nú enn tá eg var ung...	Nr 17 ...tey blíva passiv...
Nr 8 ...man behøvist ikki at umseta øll orðini, tey verða nokso klossut, ella soleiðis...	Nr 18 ...at <i>tað</i> ikki blívur for stirvið....
Nr 9 ...altso, orðavalið verður øðrvísi ...	Nr 19 ...alíkvæl blíva summi orð ræðuliga býtt...
Nr 10 ...týdningarmikið at <i>tað verður</i> føroyskt...	Nr 20 ...so blívi eg glaður...

Mynd 4. Orðið *viss* er skrivað eftir talumáli. Orðið *verður* ikki tikið við í flestu orðabókum, uttan teim mest liberalu, og *verður* helst lopið um í skrivliga málinum.

ur millum *blíva* og *verða*. *Tað* er móguligt, at vit eiga at hugsa um svarið eisini út frá sannroynd um, at tey trý heimildarfólkini, sum nýttu orðini ‘*akseptera*’, ‘*isolera*’ og ‘*sjokkera*,’ øll søgdu seg hava jaligan hugburð til lán av fremmandum orðum, ein hugburður, ið var mótvegis meginpartinum av heimildarfólkunum. Tvey av hesum søgdu seg eisini hava jaligan hugburð til ‘gomul’ dansk lán. Hóast tílíkur hugburður ikki kom fram hjá hinum 11, ið kortini nýttu

blíva í hesum forminum, er *tað* ikki óhugsandi, at ein jaligur hugburður til lán kann ávirka til val av hjálparsagnorði.

Hvussu enn er, óheft av málsligari ávirkan og hugburði er munandi títteleikin millum tey bæði sagnorðini í nútíðar tolsøgn eyðsýndur. Út frá tí, vit hava sæð her kunnu vit siga, at fyri at málbera seg í nútíðar tolsøgn um eina áhaldandi støðu, vil hin stóri parturin av føroyskum røðarum velja *verða* fram um *blíva* sum avmarkað sagnorð. Sum

áður sagt: henda sannroynd gjørdi tað áhugavert at kanna meir nágreiniliga, um hugsast kann, at merkingarmunur er at finna millum tey bæði sagnorðini *blíva* og *verða*.

5.2 Merkingarmunur millum *blíva* og *verða*? Tað, ið er funnið í einfaldari nútíð

Tað varð grundað yvir, um nýtslan í einfaldari nútíð ikki mundi kunna geva svar uppá spurningin, um merkingarmunur er millum *blíva* og *verða*. Sambært ritmyndunum 1 og 2 tykist kappingin jøvn við fyrsta eygnabragd. Eins og hevur verið gjørt omanfyri, var neyðugt at finna meir ítøkiligt fram við at kanna umhvørvið rundan um sagnorðið. Mynd 4 sýnir eitt úrval við tíggu dømum av hvørjum sagnorðinum.

Hitt fyrsta parið í Mynd 4, Nr. 1 og 11 er sett upp lið um lið fyri at sammeta tey beinleiðis.

Heimildarfólkið í Nr. 1 svarar upp á spurningin um, hvat hann sjálvur vil siga um móðurmáls-kunnleika sín. Inngangur av svarinum var tað, ið verður siterað, og síggja vit, at við at nýta tíðarhjórdið *alla tíðina*, tekur hann framtíð uppí, hóast formliga tíðin er nútíð. Við øðrum orðum er hetta ikki ein tilgongd, ið skal byrjast seinri, hon er longu byrjað og vil halda á frameftir. Altso eitt serkent norðurlendskt mynstur í

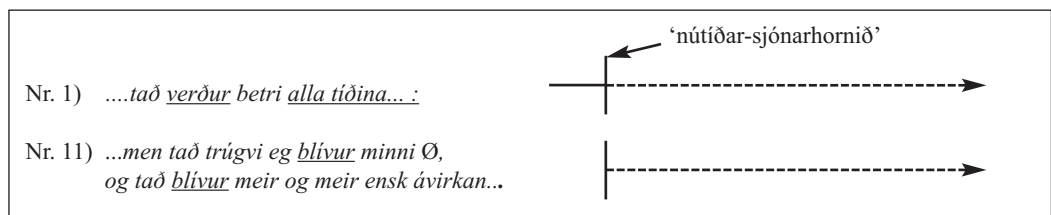
nútíð við báði nútíðar og framtíðar merking. Eisini er hetta dømi um nýtslu av tíðarsagnorði, sum leggur afturat VARANDI LEITI.

Í Nr. 11 sigur heimildarfólkið frá um minkandi ávirkan úr donskum, samstundis sum enskt sigst at vera komið í staðin. Samborið við tað fyrra dømið, fáa vit her kenslu av framtíð, tó uttan tíðarhjórd. Eisini er hetta dømi um formliga nútíð fyri at málbera framtíð. Á eini tíðarrás kunnu framsagnirnar báðar lýsast sum í Mynd 5.

Vit kunnu siga at í Nr. 1 vinstrumegin ‘nútíðar-sjónarhornið’ er nakað, ið verður framborið óbeinleiðis um móðurmálskunnleika røðarans: ein tilgongd er longu íkommin, hon byrjaði ikki beint nú, og hann, ið tosar væntar, at hon fer at halda á frameftir.

Hin vegin, í Nr. 11 hevur heimildarfólkið eitt lítið uppiskoyti: *trúgví eg*. Við hesum sigur hann nakað um, hvat hann væntar sær fyri framman: sum frá líður verður minni og minni donsk ávirkan, og meir og meir ensk. Sagnorðið, ið lýsir gongdina er *blíva*. Dømið styðjar undir uppáhald um eina byrjanarsagnorðamerking av *blíva* samanbórið við *verða*. Tað hoyrir kortini uppí at peika á donsku ávirkanina í setninginum annars:

(1) *trúgví eg* er ein danisma, har føroyskt hevur aðrar móguleikar at siga frá um hugsan, væntan, persónligari meining, o.s.fr.: *halda* ella *vænta*. Harumframt hava hesi bæði frábrigdi av

Mynd 5

tíð: nútíð fyri *halda* og framtíð fyri *vænta*.

(2) Í staðin fyri *blíva* í øðrum setningsliði hevði ein væntað føroyska formin *fara at* (*verða*) sambært hevdbundnum orðalagi.

Tað gamla og hevdbundna orðalagið á føroyskum fyri at siga, at nakað er á veg, er *fara (at)* sum avmarkað sagnorð, fylgt av sagnorði í navnhátti. Hetta fevnir eisini um hjálparsagnorð, sum í døminum: *eg haldi/eg vænti, tað fer at verða meir ensk ávirkan í hvørjum*. Tað er soleiðis aftur orsök til at spyrja, um almenna danska ávirkanin av orðalagnum og -tilfeinginum ikki eisini man ávirka valið av sagnorði, tá tað stendur millum *blíva* og *verða*.

Um vit fara beinleiðis til Nr. 7, finna vit júst dømi um tað føroyska *halda at*, nýtt í staðin fyri danismuna *trúgva*, fyri at frambera persónliga hugsan. Í hesum døminum stendur *verða* í einfaldari nútíð beint framman fyri tíðarhjáliðin *nú*. Vit skulu her merkja okkum áhugaverda fyrbrigdið, at, um vit skifta *verða* út við sambindingarliðsagnorðið *vera* broytist leiti, og VARANDI GERÐ dettur burtur: *eg haldi, tað er meir nú enn tá eg var ung*. Hetta er ein frásøgn um roynd og veru, og hevur ikki gongd í sær, ei heldur er nøkur framtíð roknað uppí. Harafturímóti við *verða* fær røðarin sagt nakað, ið hevur gongd við sær, t.v.s. mynd av gerð, ið longu er í gongd, og sum fer at halda á. Vit fáa her eitt gott dømi um merkingina av sagnorðinum *verða*, og skulu vit kanna eftir, um hon er hin sama í *blíva*.

Nr. 2 er eitt dømi av *verða* í nútíð, nýtt um framtíð. Hetta vita vit tí, at tunnilin var ikki latin upp, tá samrøðan varð hildin. Aftur eitt fyrimyndarligt dømi um nýtslu av formligari nútíð fyri at siga nakað um fram-

tíð. Leiti í setninginum er VARANDI GERÐ, eftir sum vit vita, at talan er um áhaldandi støðu í væntu.

Nr. 6 er av sama slagi sum 2. Hóast setningsbygnaðurin er danskur í næsta setningsliði: *kemur at* í staðin fyri *fer at*, er kortini *verða* valt sum hjálparsagnorð. Eisini Nr. 8 sýnir dømi um val av *verða* saman við danismuni *behøvast* beint frammanundan. Setningurin hevur hvørki gerðarsagnorð ella annan lið, ið ber boð um leiti. Kortini gevur málberingin um tæri (kvalitet) í nýggjyrðum varhuga av varandi støðu. Nr. 3 er eitt dømi um ENDURTAKANDI GERÐ við háttarhjáliðinum *sjáldan*, t.v.s., at uttanlandsferðirnar hjá familjuni *sjáldan* gerast longri enn til Danmarkar. Nr. 5 er serkent føroyskt við *verða* í nútíð fyri at málbera báði nútíð og framtíð, og undirskilti lýsingarhátturin (implisitt partisipium) av *fara* lagdur burturúr (elípsa), men hetta er kortini sami formurin, sum viðgjørdur er í parti 5.1 omanfyri.

Vit skulu eisini taka Nr. 9 við, har heimildarfólkið ger sær hugsan um, hvussu verður, tá móður-málið verður ávirkað av fremmandum málum, og hann sigur nakað um broyting, sum tá fer at gera seg galdandi viðvíkjandi orðavali. Eisini hetta er ein frásøgn um varandi leiti, ið hugsast kann, uttan at annar liður er enn sjálvst hjálparsagnorðið, sigur frá varandi leitinum.

At enda skulu vit geva okkum far um Nr. 10, har tað eitt sindur tunga *týðningarmikið* verður nýtt í staðin fyri *viktugt*. Hendan dansiman varð skrásett at vera heilt nógv nýtt millum tey 118 heimildarfólkini. Saman við tí rótføroyska *týðningarmikið* hevði verið heldur lægið at hoyrt *blíva*, nakað ið

heldur ikki var so. Eisini her verður nakað sagt um varandi støðu við tað, at heimildarfólkið sigur seg vóna, at tungumálið verður verandi føroyskt.

Í høgra teiginum finna vit dømini 13 til 16, sum siga okkurt um aldur og broyting. Av umhvørvinum skilst, at eisini Nr. 17 hevur somu málfrøðiligu merking, t.v.s., at børnini gerast passiv av at sita nógv frammán fyri sjónvarpi og teldu. Í Nr. 12 er tos um at taka fremmand orð inn í málið uttan hugsan. Heimildarfólki sigur, at tá fremmand orð verða tikið inn, kemur ‘fløkja’ í, eftirsum fremmandu orðini ofta ikki bendast í kyn og fall. Bæði hesi hava, eins og 13 - 16 merking av gongd frá eini støðu til eina aðra.

Heimildarfólki í Nr. 18 tosar um varðveitslu av málinum og, at vi samstundis eiga at ansa eftir at vit ikki gera so at málið verður ov stirvi. Hon sigur ikki, at soleiðis er longu vorðið ella í ferð við at verða, men hon kemur heldur við ávaring um at málrøktin ikki eigur at fylgja einari setu, ið fer at hava hettar við sær. Nr. 20 snúði seg um ‘gott føroyskt’, og sigur heimildarfólki, at tá hann hoyrir væl tosað føroyskt, gerst hann glaður.

Dømi Nr. 19 er heldur ógreitt. Umhvørvið í setninginum sigur einki um hvørki nútíð ella framtíð, og vit fáa heldur varhugan av, at báðar tíðirnar eru við, eins og vera man í flest øllum dømunum við *verða* í vinstra teigi. Her varnast vit eisini danismuna *alíka væl*, ið ikki verður nýtt í tí skrivliga. Hetta dømi er tikið við sum eitt av teimum fáu við *blíva*, ið er í tilfarinum í einfaldari nútíð, og har tað at vísa seg eru somu hjátyðningar sum við *verða*, t.v.s. við luteind-

um av báði nútíð og framtíð. Kortini er hetta meir eitt undantak enn eitt eyðkenni fyri tað, ið er at finna í tilfarinum.

Títtleikin av *blíva* í formligari nútíð fyri at málbera seg um framtíð uttan varandi leiti saman við evarska fáu dømunum av *verða* í somu støðu, er áhugaverdasta fyrbrigdi í hesum partinum av viðgerðini. Hesi sermerki vóru so mikið eyðsýnd, at neyðugt var at venda aftur til 12 heimildarfólk fyri at spyrja um hugsan teirra um munin millum *blíva* og *verða* í nútíð. Flest øll av teimum máttu fyrst fáa eina gjølliga frágreiðing um, at ikki varð spurt um *blíva* eigur at verða útihýst úr føroyskum ella ikki. Fyri en part av heimildarfólkunum varð hetta ein spurningur, ið var ringur at leggja til síðis. Tá tað kortini gjørdist greitt, at lítla kanningin ikki snúði seg um ‘ringt’, ‘gott’ ella ‘rætt’ mál, men hvat tey sjálv lögdu í merkingina av *blíva* móttvegis *verða*, komu áhugaverdu svarini undan kavi.

Tey allarflestu høvdu, sum rímligt er, ikki hugsað um spurningin fyrr enn nú, og var tískil fyrsta uppskot hjá umleið helmginginum, at munurin mátti vera millum formligt og óformligt mál. Har hoyrir so *verða* til, sum fyrr nevnt, í fyrra bóلكi. Áhugaverdari er at leggja til merkis, at sjeý av hesum 12 søgdu beinleiðis, at ‘*blíva* er meir um framtíð’, og ein teirra nýtti heitið ‘futuristiskt’.

Eitt av heimildarfólkunum, ið má sigast at vera meir enn miðal áhugaður í málsligum spurningum (eisini eftir føroyskum viðurskiftum) viðgekk, at hann hevði aldri hugsað um, hví hann annan vegin ‘aldri’ nýtir *verða* fyri at tosa um t.d., tá børnini verða stór, eldri, vaksín, o.s.fr., hóast hann

hin vegin leggur dent á, ‘aldri’ at nýta *blíva* í skrivliga málinum. Hetta tóktist honum margháttligt, og hann segði seg vera bilsnan yvir at hava rakt við hetta. Tá spurt varð beinleiðis, um hann tí í munnligum nýtir *blíva* í hesum og samsvarandi førum, meðan hann skrivar *verða* í øllum førum, var svarið játtandi uttan nakran iva. Tað er ein partur av tí, ið lært verður í skúlanum, at *blíva* er óføroyskt. Skal tað skrivliga vera ‘gott føroyskt’, má *blíva* burtur av somu orsök. Sum lærari kundi hann sostatt ikki loyva sær annað. Hettar seinasta birti í orðaskiftið um *verða*, ið hann segði vera eitt tað ringasta hjá føroyskum børnum at halda skil á í skrivliga málinum. Hann segði frá teirri undarligu støðuni, at fyri at læra munin millum *verða* og hjálparsagnorðið ella bindilið-sagnorðið *vera*, læra børnini ofta heimagjørdu regluna, at “næstan alla staðni har tú kanst seta *blíva* í staðin, skalt tú stava við *ð*“. Nøkur orð fullu um ta mótsagnarligu støðuna, at føroysk børn noyðast at læra seg rættskriving á móðurmálinum umvegis danska orðamerking - ella uppafstur verri - við at hyggja at læntum orði, ið hvørki skal ella kann nýtast í skrivliga málinum. Av tí, at evnið hoyrir heima í viðgerð um stig av diglossi í málinum, skulu vit kortini lata tað liggja beint nú.

Eitt annað av heimildarfólkunum, settur í alment starv, segði, at tá hann hevði fingið spurningin og dømið í telduposti, hevði hann tikið sær stundir til at geva sær far um, hvussu hesi bæði sagnorðini *verða* nýtt millum starvsfelagar hansara. Har sigur hann seg síggja skilligan mun millum tey, ið hava tikið útbúgving sína heima í Føroyum og tey, ið hava verið í Danmark fyri

at taka hægri útbúgving, hann umrøddi serliga ein ikki navngivnan starvsfelaga, ið ikki bara regluliga nýtir *blíva*, men beinleiðis útihýsir *verða*, eisini í skrivliga málinum. Sambært hesum heimildarfólkunum verður tílíkt val eina mest gjørt av danskari ávirkan. Sjálvur segði hann seg nýta *blíva* í talumáli í ein vissan mun, men at hann tilvitað skákaði sær undan tí í skrivliga málinum.

Skoytast skal uppí, at øll heimildarfólkini í lítlu royndini lögdu dent á, at tað báði er gjørligt, og eisini er rættur málburður at brúka *verða*, tá okkurt skal sigast um framtíðina, við sagnorðinum í formligari nútíð. Fleiri endurtóku tí dømið – *tá børnini so verða størri/eldri* – við vátan um, at hetta er tað, ið er ‘gott føroyskt’, og tískil eisini tað, tey høvdu viljað skrivað.

Kortini kom fram her frá einum av heimildarfólkunum eitt dømi, ið kann lýsa, at munur kann vera millum *blíva* og *verða*. Hon segði seg sjálva nýta *blíva* í t.d. tílíkum høpi sum omanfyri, og segði samstundis, at hon aldri vildi nýtt *blíva* fyri at siga naka um veðrið. Dømi hennara vóru:

- (a₁) *í morgin verður ringt veður* vs.
**í morgin blívur ringt veður*
- (a₂) *í morgin verður ikki veður at fara til Mykines* vs.
** í morgin blívur ikki veður at fara til Mykines*

Sum væntað, kundi heimildarfólkið ikki siga, hví hon kundi góðkenna *blíva* fyri at tosa um, at børnini gerast eldri/gerast vaksin, og samstundis ikki vildi nýta tað um veðrið. Kortini sýnast dømin í (a₁) og (a₂) at styrkja upphaldið um vantandi merking av VARANDI GERÐ í *blíva* samanborið við

verða. Báðir setningar fáa málfrøðiliga merking av VARANDI GERÐ við *verða* við, at báðir siga nakað um áhaldandi veðrið í morgin. Ella vit kunnu siga, at *blíva* við sínari málfrøðiligu merking av broyting verður ikki nýtt sambært hevdbundnum orðalagi í dømunum (a₁) og (a₂), eftir sum tað bert lýsir tilgongdina frá góðum til ringt veður, og ikki hvussu verður framhaldandi við veðrinum í morgin.

Í fyrstu syftu tykist aftur, at ikki slepst undan málsligari ávirkan í dagliga málinum, hesu ferð feroyskari ávirkan. Tað hoyrir við, at feroysk veðurtíðindi eru dagliga til staðar úr kringvarpinum, altíð í einum feroyskum málbúna lutfalsliga óávirkað av donskum, og tað er ein partur av gerandisdegnum, flest øll vilja hava við sær, helst fleiri ferðir um dagin. Tilíð daglig ávirkan vil óivað hava sínar avleiðingar.

Hóast hetta, skal kortini verða peikað á móguleika fyri muni í málfrøðiligari merking, ið kann liggja undir, og hava vit sæð dømi úr tilfarinum, ið bendir á, at málfrøðiliga merkingin av *blíva* tykist boða frá tilgongd, t.v.s. at *blíva* verður nýtt, har merkingin skal vera hin sama sum í ‘become’/‘werden’. Hettar er støðan í døminum viðvíkjandi tilgongdini í, at børnini gerast eldri. Málfrøðiliga merkingin í *verða* í sambandi við veðrið í morgin tykist harafturímóti at vera bæði ‘become’/‘werden’ og ‘remain’/‘bleiben’.

Hesin munurin í málfrøðiligari merking skal kannast gjøllari í tí fylgjandi. Vit skulu tí afturat hesum taka nøkur dømi, ið sýna, hvussu *blíva* ikki hvar sum helst kann skiftast út við *verða* í setningum, ið hava málfrøðiliga merkingina VARANDI GERÐ. Dømi

(b₁) sýnir, at *blíva* ikki kann nýtast um støðu, ið sigur frá bæði tatið, ið er nær, nútíð og framtíð:

- (b₁) *hon er komin til okkara at verða eina tíð*
**hon er komin til okkara at blíva eina tíð*

Fyrsti sagnorðaliður *er komin* sigur at gerðin er í gongd, *verða* í sínum navnháttaformi boðar frá um nútíðar varandi gerð, meðan tíðarháliðurin *eina tíð* tekur sær av nútíðar- og framtíðar VARANDI GERÐ. Við øðrum orðum; eitt gott dømi um sín ámillum ávirkan av íbornu sagnorðamerkingini og øðrum málfrøðiligum luteindum í setninginum í tráð við vísindaliga ástøði Brintons um ‘leiti ... framborið við sagnorða bendingarformlæru og umorðingum’ (“Aspect [...] expressed by verbal inflectional morphology and periphrases”) ella ástøði Friedrichs um ‘samansett leiti’.

Setningur (b₁) við *verða* hevur rætta bending, og má tí sama kunna sigast um setningin við *blíva*. Kortini verður hann ikki rættur sambært hevdbundnum orðalagi. Tá hann varð royndur við at spyrja 12 heimildarfólk, fekst ómisskiljandi svar: “hettar sigur eingin, ið dugir feroyskt”.

Sjálvandi kann verða spurt, um tað ikki eins væl man vera bindilið-sagnorðið *vera*, ið man vera beinast her, heldur enn hjálparsagnorðið *verða*. Vegna málsligari ávirkan úr hinum Norðurlöndunum gerst spurningurin serliga áhugaverdur. Allarhelst vil ein roynd í nútíð geva svarið:

- (c₂) *hon er komin til okkara og verður eina tíð*
(c₃) *hon er komin til okkara og er eina tíð*

Hesir báðir setningarnir vórðu royndir seinri við at spyrja seks av heimildarfólkunum, og svaraðu øll, at (c₂) mundi vera

tann, ið er grund undir (c₁) og tískil verður hin rætti, bæði í bending og sambært hevdbundnum máli. Uppá spurningin um, hvat er skeivt við (c₃), varð svarað umleið soleiðis: “tá tosa vit bert um tað, ið er beint nú”. Hetta vil siga, at setningurin ikki tekur framtíð uppí. Ein eykaroynd varð gjørd við at spyrja trý fólk á *Fróðskaparsetri Føroya*, og mettu tvey av teimum, at tað er hjálpar-sagnorðið *verða*, ið er grundarlag, ið so vil siga, at (c₂) verður røtt bending. Hin triði hugsaði, at eisini (c₃) man kunna góðkennast, men hann legði dent á, at setningurin tá einki hevur í sær um framtíð. Við øðrum orðum var hann soleiðis samdur við hinum, ið vórðu spurð.

Vit skulu síggja, at við hinum fyrr nevnda *fara at* um framtíðar gerð er heldur ivasamt, um tað kann nýtast við *blíva* í staðin fyri *verða*:

(d₁) *tað man fara at verða liðugt áðrenn ta tíð*
 **tað man fara at blíva liðugt áðrenn ta tíð*

(d₂) *eg haldi ikki, hatta fer at verða áhugavert*
 **eg haldi ikki, hatta fer at blíva áhugavert*

Eisini her; um setningurin við *verða* í (d₁) og (d₂) hevur rætta bending, so má sama kunna sigast um *blíva*. Tá roynd varð gjørd við at spyrja tey somu 12 heimildarfólkini, søgdu 11, at tey vildu ikki góðkenna møguleikan við *blíva*. Um hetta kann sigast, at *fara at verða* hevur eina málfrøðiliga merking, ið kann umsetast við ‘become’, t.v.s. sum eitt *BROYTINGARSAGNORÐ*, og tykist hetta eisini at vera so við *blíva*. Hinvegin tykist *verða* einsamalt at hava merking av báði ‘become’ og ‘remain’, sum vit hava

sæð niðanfyri. Ein skilvís útlekking av hesum tykist tí vera, at *fara at + blíva* í sama setningi verður ikki góðkent hjá heimildarfólkunum, tí hetta verður sum at ‘tosa upp í saman’. Stutt og greitt, at seta tvey sagnorð, ið hava somu merking beint undir liðina av hvørjum øðrum, verður ikki hildið at vera sambært hevdbundnum orðalagi.

Her skal skoytast uppí, at (d₂) allarhelst man hoyra heima í tí meir formliga málinum, og kanska av teirri orsök ikki hóskar saman við *blíva*. Setningurin er kortini ikki so formligur, at hann má sigast at vera bókmentaligur. Víst verður á Sandøy *et al.*, 2003:106, har eitt lítið yvirlit er yvir formligu/óformligu málstiginum í føroyskum.

5.2.1 *Blíva stongt fyri varandi gerð?*

Fyri at fáa meir at vita um í hvønn mun val av hjálpar-sagnorði verður ávirkað av um-sagnarliðinum, og hvar hann hoyrir til á málstigunum, varð seinri avgjørt, at gera uppafur eitt setningspar (e), ið eisini varð roynt við at spyrja seks heimildarfólk. Um-sagnarliðurin, ið valdur varð, var hvønn-dagsliga orðið *stuttligur*. Við hesum kann dømið ikki bólkast í meir formliga stigið eins og dømi (d₂) omanfyri. Vit skulu leggja til merkis at heldur ikki (e) hevur nakað tíðarsagnorð, ið merkir *VARANDI GERÐ*:

(e) *hattar verður ikki stuttligt hjá teimum*
 **hattar blívur ikki stuttligt hjá teimum*

Á henda hátt kann nakað sigast um eina støðu, ið ein annar er komin í, og har røðarin vil siga, at, sum frálíður, fer støðan ikki at vera góð. Støðan er longu veruleiki, og hon er ein neilig støða, sum kann hugsast at vara eina tíð, ja, kanska ár.

Dømið vísti seg eignað til at sýna vantandi málfrøðiliga merking av VARANDI GERÐ í *blíva*, við tað at setningurin við *blíva* varð avnoktaður av øllum seks. Hetta vil siga, at dømið styðjar ástøðið um, at málfrøðiliga merkingin í *blíva* er ‘become’/‘werden’ og ikki ‘remain’/ ‘bleiben’. Við at nýta *verða* í nútíð fáa vit hin vegin eitt kent tekin um nakað, ið báði byrjar og eisini varir fram-yvir. Tað man vera hendan sameining, sum heimildarfólkini kenna aftur, og sum tey eisini finna vantandi í *blíva*, tá tey ikki góðkenna tað í støðum har báðar merkingar skulu vera. Hjá Markey finna vit stuðul fyri hesum við tí, ið hann sigur um ‘become’ og VARANDI GERÐ:

As ‘become’ is blocked by the selection of a Durative Qualifier, as: Han blev i Rom, we conclude that a Durative Qualifier gives blíva durative aspect, where ‘remain’ = [+ Durative] and ‘become’ = [- Durative] (Markey, 1969:20).

5.2.2 *Broytingar mvs. varandi (Inkoativ vs. Durativ) i Blíva og Verða*

At enda varð roynd gjørd við vón um at kunna siga meir um møguliga málfrøðiliga merking av broyting í *blíva* móttvegis *verða*. Setningsparið (f₁) varð gjørt um sum í (f₂) og (f₃), og aftur vórðu 12 heimildarfólk spurð um, hvat tilíkk umskrivning hevði at siga fyri setningin, og hvat tey høvdu valt. Spurt varð eisini um títíð, umframt samanbering við skrivligt:

(f_{1a}) *um tú leggur blusuna í klorin, hvitnar hon*

(f_{1b}) *nú er skjótt vetur og fjøllini hvítma*

(f_{2a}) *um tú leggur blusuna í klorin, verður hon hvít*

(f_{2b}) *nú er skjótt vetur og fjøllini verða hvít*

(f_{3a}) *um tú leggur blusuna í klorin, blívur hon hvít*

(f_{3b}) *nú er skjótt vetur og fjøllini blíva hvít*

Hóast tað í telduposti aftur varð gjørt greitt, at spurningurin ikki snúði seg um munin á ‘ringum’ og ‘góðum føroyskum’, kom hetta kortini aftur í miðdepilin í fyrstu syftu hjá meirlutanum. Trý av heimildarfólkunum megnaðu ikki at hugsa um spurningin sum annað enn, at tað veldst um “*hvussu væl, tú vandar tær um málið*“. Av teimum 12 svaraðu fyra, at um tey tosaðu uttan at hugsa seg um, vildu tey valt *blíva*. Trý søgdu, at tað ivaleyst valdaðist um høpi, men dugdu ikki at siga nakað um nær og hví; tey vistu bert, at tey brúktu bæði orðini. Hini fimm søgdu seg at velja *verða* í nútíð, í hvussu er. Til hetta síðsta eigur at *verða* nevnt, at tað ikki er ókent fyribrigdi, at heimildarfólk siga seg hava reglufastleika viðvíkjandi serligum málformi, og kortini vísir veruleikin nakað annað. Í hesum førinum varð sannroynsla gjørd við at samanbera við ljóðfilu frá 2005, og vísti tað seg, at uppáhaldið um reglufastleika í nýtsluni av *verða* í nútíð ikki passaði hjá teimum øllum fimm. Tvørturímóti, hjá trimum av hesum heimildarfólkunum váttaðu ljóðfilurnar, at mál teirra hevði dømi við *blíva* í nútíð.

Fjølbroyttu svarini, ið komu burtur úr hesum, gjørdur tað bæði neyðturviligt og áhugavert at spyrja meira nágreiniligt. Burtur úr tí kom ógvuliga áhugaverda eygleiðingin frá fyra av heimildarfólkunum, ið søgdu, at um ein hugsar seg um, so er har ein lítil munur. Tað er ikki at undrast á, at summi fóru at grunda eitt sindur meir yvir málið, av tí at tey umaftur og umaftur vórðu

spurd tað seinasta hálvárið. Í hvussu er, var hugsanarúrlit teirra nakað soleiðis sum ein av teimum segði: “*við verða er einki himpr, tað verður soleiðis og verður verandi*“. Við hesum í huganum, gjørdist umráðandi at fáa nágreiniligari frágreiðing um *blíva*. Hjá sjev av heimildarfólkunum var svarið soljóðandi: “*nei, tað er meir hatta, at tað fer at verða so*“, ella sum ein annar teirra málbar seg: “*at verða til nakað*“. Tá hugsað verður um kanningarnar viðvíkjandi dømnum (d_1) og (d_2), eru hesar frágreiðingar ikki so heilt ótýðiligar. Fyri at tryggja rætta fatan, varð kortini, spurt umaftur, um tað er soleiðis, at *blíva* hevur ikki í sær hetta ‘*at tað verður verandi*’? Hetta váttaðu sjev av heimildarfólkunum uttan at ivast. Við øðrum orðum kunnu vit siga: Fyri at málbera seg um nakað, ið varir við, ella hevur áhald, sigur minst helvtin av heimildarfólkunum seg vera tilvitað um, at tað er *verða*, ið hevur hetta við sær. Hetta vil kortini ikki siga, at øll hini fimm vóru ósamd, við tað at tvey av teimum lögdu mesta dent á, at tey ikki høvdu hugsað um tað, og tí høvdu trupulleika við at síggja tað.

Niðurstøðan av hesum síðsta umfarinum kann illa tulkast til annað enn tað, ið longu er komið fram omanfyri. Við at nýta *verða* fær hann, ið tosar, málborið seg um nakað, ið ‘*verður verandi*’, og hetta vil siga, at málfrøðiliga merkingin í orðinum fevnir um ‘remain’/‘bleiben’. At ein setningur við *blíva* vil siga, at ‘*tað er... hatta, at tað fer at verða so*’, verður haraftur ímóti tulkað sum ein frásøgn um tilgongdina í sær sjálvari. Hetta vil so siga, at *blíva* helst verður nýtt um BROYTANDI GERÐ, meðan *verða* kann siga frá báði broytingarskeiðinum og var-

andi gerðini í tí, sum liggur fyri framman. At *blíva* sostatt heldur ikki verður nýtt, har merkingin ‘remain’ skal vera við, fer tá at samsvara við málfrøðiliga uppáhaldið hjá Friedrich, at eitt sagnorð kann verða forðað orsakað av, at íborna merkingin av tí er ósambærilig við leiti í setninginum annars (Friedrich, 1974:8).

Viðvíkjandi spurninginum um tátíð í talumáli, søgdu øll 12 seg vilja velja *blíva*. Grundgevingin var, at munurin millum bindiliðasagnorðið *vera* og hjálparsagnorðið *verða* ikki hevði komið nóg væl fram. Í skrivligum søgdu níggju seg vilja velja *verða* í øllum førum, meðan trý søgdu, at í einum formligum høpi høvdu tey mett um møguleikan at nýta *gerast*: *Nú kom veturin og fjøllini gjørdust hvít*. Kortini varð dentur lagdur á, at hetta helst er bókmentligt mál, og kanska serliga í nútíð: *Nú kemur veturin og fjøllini gerast hvít*. Dentur varð eisini lagdur á, at dømi sum hetta síðsta ikki kunnu nýtast í einum hvørjum skrivligum teksti, tað veldst um høpi og málstig. Óheft av tí, ið heimildarfólkini siga um hetta, er tað kortini ein sannroynd, at *blíva*, sum sýnt í (aa) undir parti 4.1.2, í tátíð ofta verður skift út við *gerast* í skrivligum máli. Henda sannroynd vátar, at málfrøðiliga merkingin í *blíva* er BROYTANDI GERÐ, við tað at *gerast* eins og formfrøðiliga gjørdur sagnorðini ‘hvítna’, ‘sortna’, ‘blikna’ o.s.fr. koma inn undir merkingina ‘become’/‘werden’.

5.2.3 *Markað ímóti ómarkað málfrøðilig merking*

Í hesum høpi skal meir nágreinilig viðgerð verða gjørd um tað, ið ofta verður rópt markað og ómarkað, og í hvønn mun sagn-

orðini *blíva* og *verða* umskarast. Hugsast kann, at *blíva* hevur markaðu merkingina BROYTANDI GERÐ, har tað framtíðarlíga er undirskilt orsakað av, at BROYTANDI GERÐ dregur tíðarskeiðið við sær. Hetta undirskilta viðvíkjandi framtíð tykist vera tað, ið eitt av heimildarfólkunum nevnir ‘meir futuristiskt’, meðan málfrøðiliga merkingin BROYTANDI GERÐ verður framsøgd ‘at *verða til nakað*’ av einum øðrum heimildarfólki. Í tilfarinum til greinina er ein mongd av dømum at finna við leitinum BROYTANDI GERÐ og við undirskiltari framtíð í sær. Her verða kortini bert nøkur fá tikin við:

og hann blívur móður... → ‘og hann gerst móður...’;
tí tað blívur so tungt... → ‘tí tað gerst so tungt...’;
tað skrivliga blívur bara torførari... → ‘tað skrivliga gerst bara torførari...’;
mugu ikki blíva so fanatisk ... → ‘mugu ikki gerast so fanatisk ...’.

Eins og omanfyri, vil lítt royndin við at seta inn *gerast* í staðin fyri *blíva* aloftast verða til hjálpar fyri at finna útav, um setningurin hevur somu merking sum ‘become’. Fyri meginpartin av dømunum, ið eru at finna í tilfarinum, sýnist royndin við *gerast* at virka.

Vit hava nú sæð, at *blíva* verður nýtt, har leiti er BROYTANDI GERÐ, meðan *verða* verður nýtt, har báði nútíð og framtíð skulu vera við, ofta eisini har leiti er VARANDI GERÐ. Kortini kann hugsast, at tað er *verða*, ið eisini verður nýtt, har leiti er ómarkað. Í tilfarinum til greinina eru fleiri dømi um tílík ómarkað leiti:

um tað ikki verður ein telda...
tá verður man noyddur at...
tað verður antin við flogfari ella við báti...
tað tosaða verður upp til hvønn einstakan lærara

Dømini kunnu sigast at hava ómarkað leiti, við tað at tað her snýr seg um almen viðurskifti og sannroyndir:

→ *...um tað ikki verður ein telda* (í hesum førinum, ið barni velur til ravtøknilig spøl, so verður tað okkurt annað, sum t.d. ‘gameboy’);
 → (um ikki gongst sum hugsað) *...verður ein noyddur at ...* ;
 → *...tað*, tvs. ferðir uttanlands, *verða antin við flogfarið ella skipi...*;
 → *...tað munnliga* (í skúlaflokkinum) *verður upp til hvønn einstakan lærara...*

5.3 Málfrøðilig Merking av *Blíva* & *Verða* 5.3.1 Málfrøðilig merking við málsøgligum baksýni (*diakron lingvistik*)

Vit hava sæð, at umrøddu dømini styðja ástøðið um, at *blíva* ikki hevur somu íbornu málfrøðiliga merkingina av VARANDI GERÐ eins og *verða*. Hettar hevur so við sær, at *blíva* verður ikki góðtikið í einum høpi, ið skal lýsa VARANDI GERÐ. Tí má setningurin – *tá so børnini blíva eldri* – umsetast við sagnorði, ið hevur merkingina ‘become’, av tí, at tað er tilgongdin í sær sjálvari og broytingin, ið skal lýsast ella umrøðast, og ikki tann varandi støðan, tá tey eru vorðin vaksin.

Hjá Markey (1969:191) finna vit stuðul fyri próvførsluni:

Prior to the earliest attestations of *blíva* in Scandinavian (± 1350), Middle Dutch and Middle Low German *bliven* had undergone a semantic change so that it approached *werden* in meaning.

Vit síggja av hesari frágreiðslu Markeys at málfrøðiliga merkingin av ‘bliven’, tá tað

kom inn í norðurlendsku málini, svarar saman við royndunum, ið eru gjørdar omanfyri. Hettar vil siga, at uppruna málførðiliga merkingin tykist framvegis vera umleið hin sama í føroyskum, samstundis sum málið hevur varveitt *verða* fyri at málbera BROYT-ANDI/BYRJANDI og VARANDI GERÐ saman. Hetta er óivað frágreiðingin um, hví færøyskt ikki hevur havt tørv á sagnorðinum ‘forbli’ í sama mun sum hini norðurlendsku málini.

5.3.2 *Blíva og Verða: hjálparsagnorð*

Fyri at lýsa munin millum, hvussu *blíva* kemur fyri í føroyskum í mun til í hinum norðurlendsku málunum, skal at enda verða víst á ta týðandi støðuna, at á føroyskum, móttvegis hinum norðurlendsku málunum, er sagnorðið *blíva* eitt greitt hjálparsagnorð. Tað vil siga, at sagnorðið ikki kann standa uttan umsagnarliðin:

(g) færøyskt:

hann fer, tú verður (verandi) her / ?hann fer, tú blívur verandi her
**hann fer, tú verður / *hann fer, tú blívur*

norskt:

han går, du blir her
 han går, du blir

danskt:

han går, du bliver her
 han går, du bliver

Av teimum báðum pørnunum á føroyskum síggja vit, at *verða* heldur ikki ber seg at sum *blíva* í nútíð, ið hevur tørv á navnkendum hátti (gerundium) av *vera* fyri at framsiga nútíðar varandi gerð (presens durativ). *Verða* harafturímóti kann standa einsamalt og framsiga varandi gerð, um tað bert

stendur saman við staðarháliðinum. Eisini hesi døminu vórðu roynd við at spyrja tey 12 heimildarfólkini. Tað skal strikast undir, at viðvíkjandi døminum *blíva verandi* var meginparturin av heimildarfólkunum á einum máli, og bert tvey søgdu seg beinleiðis at góðkenna tað. Ein av teimum tiggju, ið svaraðu noktandi, segði, at omma hennara móguliga hevði kunnað sagt okkurt sovrðið, meðan hon sjálv og avgjørt børn hennara ikki høvdu málborið seg soleiðis. Báði av hesari royndini og royndunum omanfyri verður niðurstøðan nú tann, at sagnorðini bæði eiga at verða bólkað sum hjálparsagnorð, ein sannroynd, ið verður váttað hjá Henriksen (Henriksen, 2000: 42).

6.0 Samandráttur og Niðurstøða

Tilfarið, ið er grundarlagið undir hesi grein, gevur prógv um, at *blíva* er komið inn í færøyska málið fyri at verða verandi í eftirtíðini. Við at greina útbreiðsluna av sagnorðunum *blíva* og *verða* í hesum tilfarinum, hevur viðgerðin prógvað vísindaligu framsetingina undir 2.2 um, at í nútíðar, færøyskum talumáli er eitt frábrigdi at finna í málførðiliga merkingini av teimum báðum sagnorðunum *blíva* og *verða*, og hetta hevur við sær eina víðkan av hjálparsagnorðum í málinum.

Frábrigdið í merkingini vil í dag siga, at uppruna færøyska orðið *verða* hevur tikið/varðveitt sítt pláss sum tað mest sjálvsagda orðavalið fyri at framsiga nakað við VARANDI LEITI, sum umfatar báði nútíð, framtíð og tátíð, ið er nær. Hetta lýsir tann skilliga munin millum *verða* og *blíva* sum avmarkað sagnorð í nútíðar tolsøgn, har *blíva* mestsum ikki kemur fyri .

Sundurgreining av dømunum úr tilfarinum, samstundis sum nýggj dømi vórðu gjørd til at royna í spurningum, sum vórðu settir tilvildarlíga valdum heimildarfólkum, hefur víst, at *verða* hefur íborna málfrøðiliga merking av áhaldni, sum ikki er at finna í *blíva*. Hetta vil siga, at *blíva* hefur málfrøðiliga merkingina BROYTANDI GERÐ, tað vil siga, somu merking sum ‘become’/‘werden’. *Verða*, haraftur ímóti, verður einahelst nýtt í høpi, har merkingin skal vera bæði ‘become’/‘werden’ og ‘remain’/‘bleiben’. Hetta ger grein fyri lutfalsliga høga partinum av *verða* í einfaldari nútíð fyri at framsiga báði nútíð og framtíð, antin við leitinum VARANDI GERÐ, ella ómarkað fyri leiti. Ein skilvís frágreiðing um tílíka tilgongd tykist vera, at málið hefur ikki havt tørv á tveimum hjálparsagnorðum, ið skuldu vera samgild samnevn.

Í øllum sagnorðatíðum, íroknað nútíð har merkingin ‘become’ kemur fyri, tykist *blíva* at vera í ferð við at skúgva *verða* til síðis í talumáli. At *blíva* verður góðkent í talumáli er óivað íkomið av málsligum árinu uttaneftir, serliga úr donskum. Hetta tykist vera váttað í talumálinum hjá heimildarfólki, har setningsbygnaður og orðaval annars eru týðiliga merkt av fremmandari ávirkan. Haraftur ímóti stavar tilgongdin í málfrøðiliga merkingini heilt aftur frá eldri málsøgu, har orðið *blíva* longu hevði merkingina svarandi til ‘become’/‘werden’, tá tað varð tikið upp í tey norðurlendsku málini úr miðal-lágtýskum og miðal-hollendskum. Henda málfrøðiliga merkingin hefur hildið sær óbroytt í føroyskum.

Tøkkir

Eg eri Sandøy Professara við Nordisk institutt, Universitetet i Bergen sera takksom fyri at hava sett rannsakandi spurningar og givið mær hentar ábendingar og vegleiðingar, meðan eg havi arbeitt við hesari greinini.

Eisini Jeffrey Henriksen, fyrrverandi lektari á Føroya Læraraskúla, hefur uppiborið stóra tøkk fyri, at hann vinarliga og í skundi segði ja til at lesa greinina úr einum føroyskum málfrøðisligum sjónarhornið.

Takk eisini til Honnu S. Absalonsen á Fróðskaparsetrinum, ið hefur lisið og rættað føroysku útgávuna

Eg vil takka bólkinum av heimildarfólkum, sum við tolni og góðum áhuga svaraðu, tá eg um- og umaftur kom við nýggjum dømunum og bað tey siga mær, hvat tey hildu.

Eg eri Jóhannu Barðdal professara takksom fyri vinarliga svar hennara til spurningar mínar viðvíkjandi *blíva* í íslendskum.

Bókmentalisti:

- Barnes, M. 2001. *Faroese Language Studies*. Ernst Hákon Jahr (Ed.), Oslo. Novus Forlag.
- Brinton, L.J. 1988. *The Development of English Aspectual Systems. Aspectualizers and Post-Verbal Particles*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Comrie, B. 1976. *Aspect An Introduction to the study of verbal aspect and related problems*. London, New York, Melbourne. Cambridge University Press.
- Crystal, D. 1997. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*, 4. utg. Oxford UK og Massachusetts, US. Blackwell Publishing Ltd.
- Denison, D. 1993. *English Historical Syntax*. Essex. Longman Group UK Limited. New York. Longman Publishing.
- Friedrich, P. 1974. "On Aspect Theory and Homeric Aspect". I *International Journal of American Linguistics*. Volume 40, Number 4, Part 2, side 1-44. Chicago. The University of Chicago Press.
- Fritzner, J. 1867. *Ordbog over det gamle norske Sprog*. At finna á alnetinum. <http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=86&tabid=1275>
- Henriksen, J. 2000. *Orðalagslæra*. Haslev. Forlagið SPROTIN.
- Henriksen, J. 2003. *Mál- og bókmentaorðalisti*. Tórshavn. Føroyska málnevndin.
- Lockwood, W.B. 1977. *An introduction to modern Faroese*. Tórshavn. Føroya Skúlabókagrunnur.
- Markey, T.L. 1969. *The Verbs Varda and Bliva in Scandinavian*. Uppsala. Acta Universitatis Upsaliensis.
- Milroy, L. and Gordon, M. 2003. *Sociolinguistics. Method and Interpretation*. Malden, MA, USA, Victoria, Australia and Oxford UK. Blackwell Publishing.
- Mourelatos, A.P.D. 1978. Events, Processes and States. Í *Linguistics and Philosophy* 2(3).415-434.
- Poutsma, H. 1926. *A Grammar of Late Modern English. Part II. The Parts of Speech. Section II, The Verb and the Particles*. Groningen. P. Noordhoff.
- Sandøy, H., Brodersen, R. and Brustad, E. 2003. *Purt og reint. Om purisme i dei nordisk språka*. Volda. Høgskulen Volda.
- Thomsen, E. 1985. *Diplomatarium Faroense*. Nýggj útgáva og viðmerkingar til J. Jakobsen, 1907. Tórshavn. Egið forlag.
- Thorell, O. 1973. *Svensk grammatikk*. Stockholm. Esselte Studium, København. Munksgaard, Oslo/Bergen. Universitetsforlaget.
- Venås, K. 1967. *Sterke verb i norske målføre. Morfologiske studiar*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Verkuyl, H.J. 1972. *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht-Holland. D. Reidel Publishing Company.